RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 138(XV) Dátum: 30.6.1972

OBSAH

J. MEŠKO (Pravda)	Aby ubudlo zaháľačov	str. 2
Mikuláš HUBA Eva TRANČIKOVÁ (Pravda)	Cesta len jedna je - vidieť pravdu	str. 3
Ján LUKÁČ (Pravda)	Vráťme pionierskym táborom ich čaro	str. 5
Andrej SIRÁCKY (Pravda)	Robotnícka trieda, strana, inteligencia	" 6
Vladimír CHLM (Pravda)	Občiansky preukaz iba formalitou?	str. 9
(b) (Roľnícke noviny)	Priemysel, ktorý nás živí	str. 10
Milan STRAKA (Roľnícke noviny)	Sviatok ochotníckych divadelníkov	str. 11
Eva PROVAZNIKOVÁ (Roľnícke noviny)	Neprehliadnuť možnosti uplatnenia	str. 12
(sůk) (Roľnícke noviny)	V službách socializmu	str. 13
Michal STANCEĽ (Hospodářské noviny)	Naše rezervy	str. 14
JUDr. Ján AZUD (Právny obzor)	Právne aspekty socialistickej ekonomickej integrácie členských krajín RVHP	str. 16

ABY UBUDLO ZÁHALČÁROV

V socialistickej spoločnosti je práca, zabezpečujúca jej ďalší rozvoj, prvoradou povinnosťou, vecou cti, základného prejavenábo postoja každého občana. Vychádzajúc z tohto princípu mal by sa teda každý občan, ktorému v tom nebráni vek ani zdravotný stav, zapojiť do pravidelnej činnosti, trvalého zamestnania. V rozpore s touto požiadavkou však u nás vzrastá počet ľudí, schopných pracovať, no sústavne sa vyhýbajúcich práci. Pohnútky takéhoto ich správania sú v nezáujme o akékoľvek trvalé zamestnanie, alebo v snahe vyhnúť sa plneniu alimentačných povinností voči svojim deťom, náhrade spôsobenej škody a pod. Pravda, z niečoho žiť musia, a tak si spravidla obstarávajú neraz i tie skromné prostriedky na živobytie nekalým spôsobom, najčastejšie priekupníctvom, dosť často nadväzujúcim na pašovanie tovarov zo zahraničia, fuškárením, ale aj prostitúciou, krádežami a ďalšou trestnou činnosťou.

Takéto živly nachádzajú zväčša svoje príležitosti vo väčších mestách, ale vyskytujú sa aj na vidieku. V celoslovenskom meradle národné výbory evidujú vyše 4000 osôb, sústavne sa vyhýbajúcich práci. Pravda, toto číslo sa ani zďaleka nekryje so skutočným stavom, ktorý je oveľa horší. Evidencia národných výborov totiž zahŕňa len tých, čo im zamestnávatelia nahlásili po opustení práce, v ktorej sa už viac neukázali. Takí, čo nepracujú vôbec a neboli ešte trestaní, v evidencii chýbajú. Pritom — ako uviedol na nedávnom celoslovenskom aktíve minister práce a sociálnych vecí Dezider Krocsány — len z práceschopných mužov cigánskeho pôvodu na Slovensku nepracuje okolo 5000. Ide vo väčšine o ľudí vo veku do 35 rokov, čo pri súčasnom nedostatku pracovných síl znamená pre národné hospodárstvo značné straty.

Pripomeňme si napríklad niektoré orientačné údaje z Bratislavy. Len za prvý štvrťrok 1972 prišli na jej národný výbory hlásenia o 600 osobách, ktoré svojvoľne opustili prácu, alebo ktoré treba do práce zaradiť po prepustení z nápravných zariadení. Z nich tretina dodnes zostáva neumiestnených napriek intenzívnym snahám národných výborov, jednoducho preto, že odmietajú všetky ponúknuté zamestnania. Pritom v súčasnosti je iba v Bratislave — najmä v chemickom priemysle, stavebníctve, ťažkom strojárstve a spotrebnom priemysle vyše tritisíc voľných miest, pre kvalifikovaných i nekvalifikovaných pracovníkov a pre tretí kvartál, do ktorého o niekoľko dní vstúpime, to bude 5500.

Zachovanie takéhoto stavu pre budúcnosť si je ťažko možné predstaviť. Na jednej strane — pre nedostatok pracovných síl — získavame k nám za cenu nemalých nákladov pracovníkov z Maďarska a Poľska, na druhej trpíme tisíce flákačov. Existencia takejto pomerne veľkej skupiny asociálnych živlov a jej dôsledky vzbudzujú oprávnené rozhorčenie verejnosti, domáhajúcej sa preventívnych zásahov vo vedomí, že záhalčivý život sa vedie na úkor spoločnosti a skôr či neskôr nevyhnutne vyúsťuje do trestnej činnosti.

Slovom, ide o problém, ktorý treba energickejšie ako doteraz riešiť. Oveľa dôraznejšie treba zo strany národných výborov zabezpečovať realizáciu vládneho nariadenia, ukladajúceho občanom, ktorí bezdôvodne nie sú v pracovnom pomere povinnosť do troch dní sa dostaviť na okresný národný výbor na prerokovanie svojho pracovného uplatnenia. MNV by mali bez meškania upozorňovať ONV na takýchto ľudí, tie ich potom predvolávať, oboznamovať ich s možnosťami pracovného zaradenia, ale aj s možnými dôsledkami záhalčivého života, trestania pre príživníctvo. Orgány majú u záhalčavov možnosť preskúmať spôsob zaobstarávania živobytia a v spolupráci s VB a prokuratúrou dovádzať protispoločenské javy tohto druhu do konca. V minulom roku bolo napríklad na Slovensku pre prečiny proti pracovnej disciplíne odsúdených na nepodmienečný trest odňatia slobody 107 záhalčavov, 555 na podmienečné tresty, 154 na tresty nápravného opatrenia a 39 na peňažné tresty. Vzhľadom na rozsah výskytu vyhýbania sa práci a následného príživníctva javí sa šírka i dôraz takéhoto postihu ako príliš zhovievavé.

Častejšie — najmä vo väčších mestách — treba robiť vyhľadávacie akcie, kontroly v kaviarňach a nočných podnikoch, týkajúce sa flákačov. V tejto súvislosti mali by si podniky uvedomiť svoju povinnosť hlásiť takých pracovníkov, čo nosia ich pečiatku v občianskom preukaze, ale pracovať už dávno prestali. Pre zaradenie do práce treba dôslednejšie využívať aj podnety občanov, škôl a spoločenských organizácií. Dosť sa rozšírila taká prax, že socialistické organizácie neoznamujú notorických absentérov na trestný postih, najmä tie nie, ktoré nezápasia s nedostatkom pracovných síl. V boji proti neodôvodnenej absencii sa tiež málo využíva kárna právomoc, vyplývajúca zo zákonníka práce — napomenutie, verejné napomenutie, zníženie, odňatie prémií alebo iných zložiek mzdy, vyjadrujúcich osobné ohodnotenie — na čas až troch mesiacov, preradenie na menej platenú prácu atď.

Zvyšovanie efektívnosti práce, odhaľovanie rezerv, bez ktorého si ďalší, úspešný rozvoj našej spoločnosti nemožno predstaviť, si naozaj vyžaduje zapojiť do tvorivej činnosti každého, komu v tom nebráni vek ani zdravotný stav. Ak treba, aj dôraznými opatreniami, postihujúcimi tých, čo síce chcú od spoločnosti hojne brať, no odmietajú sa zúčastňovať na vytváraní zdrojov pre takéto rozdeľovanie. J. MEŠKO

PRAVDA, 21. júna 1972, str. 3.

3(138)XV

Cesta je len jedna — vidieť pravdu

O niekoľko dní sa začne tvorivé rokovanie zjazdu Zväzu slovenských, divadelných a rozhlasových umelcov za účasti filmovej a televíznej zložky. Snahy tohto umeleckého zväzu o konsolidáciu, o umenie angažované, neostali len na prahu predsavzatí a slov, ale denodenne sme svedkami ich konkrétneho premietania do života formou divadelných predstavení, televíznych a rozhlasových relácií, filmovej tvorby i distribúcie. Perspektívou tvorivého umenia je však ďalšie umocňovanie týchto snáh. O rozhovor na túto tému sme požiadali zaslúžilého umelca MIKULÁŠA HUBU, predsedu Zväzu slovenských divadelných a rozhlasových umelcov.

Uznesenie XIV. zjazdu KSČ vytyčuje niekoľko úloh v oblasti umenia, ktoré majú zladiť napredovanie našej spoločnosti s tvorivými snahami našich umelcov. V čom konkrétne vidíte aktivizovanie dramatických umelcov za plnenie programu socialistickej kultúry a kultúrnej politiky KSČ?

— Program socialistickej kultúry a politiky KSČ, ako bol pre túto oblasť formulovaný na XIV. zjazde, je v úplnej zhode s tým, z čoho vždy v minulosti pramenilo a čerpalo ozajstné veľké a pravdivé umenie. Socialistickej kultúre ide o uvoľnenie síl, driemajúcich v talentoch národa, ktoré posúvajú dejiny sveta k pokroku, ku skutočnému humanizmu, k spravodlivosti a mieru na tejto zemi. Zápas o tento a takýto svet organizuje a vedie naša komunistická strana na marxisticko-leninských princípoch. Nášmu zväzu ide a pôjde aj naďalej o to, aby všetkých dramatických umelcov aktivizoval za tieto ciele. Náš zväz je organizáciou ideovou a bude sa starať o ideovo-umelecký rast svojich členov organizovaním prehliadok, festivalov, kritických seminárov, školení na patričnej úrovni. Pôjde mu o dobré podmienky pre tvorbu jeho členov. Pôjde mu o maximálnu podporu takej tvorby, kde umelecká invencia, odvaha a priebojnosť je organicky spätá s myšlienkami a cieľmi socializmu. Cieľom socializmu nie je len boj za jeho základné princípy, ale zmyslom tohto boja je vysoká životná, to značí materiálna, ale aj duchovná úroveň socialistických ľudí. Humanistické ciele socializmu sú jasné a neodškriepiteľné — umenie a predovšetkým umenie dramatické, si všíma nové vzťahy a vzájomné spoznávanie ľudí medzi sebou.

Dramatické umenie u nás pociťuje už dlhší čas absenciu objektívnej kritiky z aspektu leninských zásad stranickosti a ľudovosti v oblasti umeleckej tvorby. Kde sú korene tohto nedostatku a akou cestou ho možno odstrániť?

— Na túto otázku by mali odpovedať naši teoretici a kritici sami. Prirodzene, pri príprave zjazdu sme sa aj touto otázkou zaoberali. Aspekt zásad ľudovosti, stranickosti sa vo-ľakedy vykladal jednostranne, často zjednodušene, to oprávňovalo nastupujúcu generáciu teoretikov kritizovať tieto javy, ale neoprávňovalo ju prejsť do druhej krajnosti, stratiť zmysel pre mieru a pre objektivitu, a tým aj zmysel pre marxisticko-leninské princípy. Erudícia našich kritikov a teoretikov by mala byť na takej výške, aby im nič nebránilo pozrieť sa otvorene zoči-voči samým sebe, svojmu nedostatkom a chybám. Rozpory nášho spoločenského života poznačili aj našu kritiku. Novotnovské teórie o už vybudovanom socializme v našom štáte, o beztriednej spoločnosti, ktorá je u nás už skutočnosťou, o uplatňovaní aspektov všeľudového štátu aj v oblasti správy umenia zanechali svoje stopy aj v kritickom myslení, a teda aj v kritériách a istej bezbrehovosti, v ktorej si našli svoje miesto aj negativistické a protispoločenské tendencie. Príčin tejto situácie je viac, ale cesta je len jedna — precítnuť a vidieť pravdu, aká je.

Socialistická spoločnosť je spoločnosťou, ktorej nadovšetko záleží na harmonickom vývine každého človeka; v súvislosti s tým, sa v našej spoločnosti zdôrazňuje výchovná funkcia umenia. Do akej miery a akým spôsobom je schopné spĺňať túto funkciu dramatické umenie?

— Dobré umenie malo vždy svoju funkciu výchovnú. Umenie sa nedá vnímať bez schopnosti vnímať krásu a pocítiť jej pôsobenie. Pravda, umenie vo svojej výchovnej funkcii nemôže nahrádzať a nahradiť školu, nemôže nahrádzať a nahradiť ani publicistiku a nemôže nahrádzať a nahradiť ani osvetu, aj keď na prvý pohľad umenie s osvetou je najužšie spojené. Tvorivý aspekt ľudskej činnosti, ktorý sa uplatňuje v najrozličnejších oblastiach, sa v umení uplatňuje koncentrovane, a to je pre charakter umeleckej tvorby rozhodujúce. Umenie je povinné vytvárať nové umelecké hodnoty, novú kvalitu, ak vytvorí len to, čo tu už bolo, ak opakuje známe témy a postupy, nejde o umenie, ale o kópiu. Socialistický realizmus nás zaväzuje nevzďaľovať sa od reality. Marxisticko-leninské učenie o vývine spoločnosti je založené na vedeckých poznatkoch a všetko, čo je vedecky pravdivé, je mu blízke. Pravda, realita dnešného storočia je celkom iná ako realita storočia minulého. Najmä v týchto prevratných časoch. Realizmus minulého storočia dokonale zachytával povrch vecí. Dnes, poučení vedou, vieme, akými procesmi prejde zrod a rast trávičky, aké chemické pochody prebiehajú v jej bunkách, aké hormonálne rastlinné premeny sú schopné meniť charakter ovocia atď. A dnešný autor či už vedome, alebo nevedome, chce a musí zachytiť nielen povrch javov, ale aj procesy pod týmto povrchom.

A práve tým, že sa pokúša o komplexné zachytenie skutočnosti v dynamickom pohybe — pôsobí výchovne.

Najmä v oblasti interpretačného dramatického umenia bola vždy dosť závažným problémom otázka rozloženia tvorivých síl medzi generáciu umelcov v najaktívnejšom veku a nastupujúcu generáciu. Ako sa táto otázka bude riešiť u nás?

— Otázka rozloženia tvorivých síl je otázkou nielen generačnou, ale aj otázkou harmonického rozvoja jednotlivých súborov, ako i harmonického vývinu celoslovenskej divadelnej tváre. Aj mimo Bratislavy bude treba za pomoci národných výborov vytvárať také podmienky, aby mladí herci a režiséri nemali výhovorky pre ustavičné bratislavské návraty. Pokúšame sa o to, aby omladzovanie mimobratislavských súborov išlo po skupinkách, aby bolo účinnejšie. Pred problémom omladzovania stoja aj bratislavské súbory. Dialektika vývinu si žiada stavať nový kánon proti kánonu, ktorý sa skonvencionalizoval. Obsah musí byť socialistický, prístup marxisticko-leninský, ale spôsob vyjadrovania musí zodpovedať generačným pocitom mladých. Aj oni potrebujú priestor na svoje experimenty i prípadné omyly. Divadelná kultúra takého mesta, ako je Bratislava, musí byť diferencovaná. A tak nejde len o omladzovanie jestvujúcich súborov, ale aj o vznik divadla, ktoré by zodpovedalo spomínaným požiadavkám. Produkcia VŠMU je determinovaná počtom talentov, ktoré sa vyskytujú a prihlásia; aby sme ich zachytili v čo najväčšom počte, uvažujeme o utvorení stredných, podstavbových škôl. Katedra herectva a réžie pri VŠMU navrhuje, aby vyššie stredné školy v mieste, kde je konzervatórium, t. j. v Bratislave, v Košiciach a v Žiline, v poslednom ročníku štúdia umožnili vybraným žiakom v rámci záujmovej činnosti študovať teóriu výslovnosti, umelecký prednes a kultúru pohybu. Bolo by to plus pre prijímacie skúšky na VŠMU a aj v prípade neprijatia malo by to význam pre zvýšenie kultúry reči a pohybu v spoločenskom živote.

Pre umenie všeobecne a pre umenie dramatické obzvlášť je dôležitým činiteľom vývoja konfrontácia, výmena skúseností. Nám ide predovšetkým o skúsenosti z oblasti dramatickej tvorby v socialistických krajinách. Aké formy spolupráce sú podľa doterajších poznatkov najvhodnejšie?

— S pocitom istého zadosťučinenia musíme povedať, že Zväz slovenských divadelných a rozhlasových umelcov ani v najťažších rokoch neprerušil kontakty s ostatnými socialistickými divadelnými kultúrami. Tvorba divadla je taká, že žije a neustále sa omladzuje konfrontáciou s inými divadelnými kultúrami. Nejde len o vplyvy a preberanie podnetov, ide aj o pestovanie vlastných špecifík a zvláštností, ktoré tiež možno poznať a zveľaďovať len pomocou takýchto kontaktov. Sovietska divadelná avantgarda poznačila už v rokoch prvej republiky české a slovenské divadlo nezmazateľne. Jej zásluhou sa u nás za vojny stala z divadla účinná antifašistická zbraň. Aj dnes nám pôjde predovšetkým o tvorivé kontakty, o výmenné zájazdy s vyspelým divadelníctvom českým, s ktorým tvoríme a chceme tvoriť spoločnú a pritom bohatú, naozaj diferencovanú divadelnú kultúru československú. Pôjde nám o ďalšie prehĺbenie tradičných kontaktov nášho divadla s divadelníctvom sovietskym, ktorého invenčné bohatstvo nemá vo svete obmenu. Pôjde nám o ďalšiu pätnásťročnú etapu spriaznených zväzkov s divadlom poľským (Krakov), o výmenné zájazdy s maďarskými, juhoslovanskými i rumunskými súbormi. Prirodzene, pre socialistické divadlo má veľký význam poznať a konfrontovať svoju prácu aj so súbormi, osobnosťami v kapitalistických štátoch. Skutočne veľké umenie bez ohľadu na to, kde sa zrodí, nemôže nebyť revolučné a revolucionizujúce, a práve preto aj tieto kontakty majú pre rozkvet našej dramatickej kultúry veľký význam.

Za rozhovor ďakuje
EVA TRANČÍKOVÁ

PRAVDA, 21. júna 1972, str. 3.

PRAVDA, 21. júna 1972, str. 4.

Vráťme pionierskym táborom ich čaro

V našej vlasti máme všetky podmienky na to, aby sa deti mohli nielen riadne učiť a všestranne rozvíjať, ale aj dobre si oddýchnuť, zaujímavo užitočne prežiť svoj voľný čas. Tisícky pionierov a žiakov prežívajú každoročne letné prázdniny v pionierskych táboroch. Otázka pionierskej rekreácie nie je však len otázkou závodných výborov ROH a podnikov, ale je otázkou celej našej spoločnosti, a preto problémom pionierskych táborov by sa mali zaoberať najmä okresné odborové rady, Socialistický zväz mládeže, školské orgány, ako aj ostatní zodpovední pracovníci. O čo vlastne ide?

Roky 1968 a 1969 negatívne zasiahli aj do tejto oblasti. Boli tu snahy zmeniť charakter pionierskych táborov, dezorientovať ich výchovnú činnosť a vydať ich napospas živelnosti. Pionierske tábory pomaly strácali svoje čaro. Pravičiarske a oportunistické tendencie aj tu našli živnú pôdu. V snahe vykoreniť z týchto zariadení komunistickú výchovu a dať ich na inú platformu, na platformu apolitičnosti, siahlo sa predovšetkým na premenovanie. Teda už nie Pionierský tábor, ale Detská letná rekreácia, akoby privlastok „pionierský" bol hanlivý alebo málo výstižný. Je síce pravda, že v táboroch okrem pionierov sú aj žiaci-nepionieri, ale tých je iba malé percento. Hegemónom je tu pionierska organizácia. Ona v tábore vytvára súdružské ovzdušie, prostredníctvom nej sa deti vychovávajú a konečne ona stmeľuje detské kolektívy a udáva smer ich konania.

Teraz, keď SZM opäť získal svoje miesto a autoritu medzi mládežou, aj pionierska organizácia má v živote žiakov škôl I. cyklu dôležité poslanie. Hodnotné záväzky pionierov k 50. výročiu založenia KSČ, besedy so starými členmi strany, exkurzie, hra Cesta za červenou hviezdou — to všetko prispieva k formovaniu mladého človeka. Práca pionierov je výraznejšia a uvedomelejšia najmä po obnovení pionierskeho sľubu. Tisícky z nich dostali nové legitimácie, pionierske šatky a odznaky a so zápalom sa vydali na cestu nadšenej budovateľskej práce.

Dnes už je každému jasné, že politicko-výchovná práca v pionierskom tábore je prirodzeným pokračovaním učebno-výchovného procesu školy v svojrázných formách podľa táborových podmienok. Celá práca PO, bez ktorej si ani tábor nemôžeme predstaviť, sa musí zameriať na výchovu pionierov v duchu socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu, na výchovu hodných zo života sa radujúcich bojovníkov, oddaných veľkým ideám marxizmu-leninizmu, bojovníkov za víťazstvo socializmu v našej vlasti.

Výberu pracovníkov pre pionierske tábory by sa mala venovať zvýšená pozornosť. Výber by sa mal zveriť okresným koordinačným komisiám pre riadenie pionierskych táborov, v ktorých by mali svoje miesto zástupcovia školských orgánov, zástupcovia ROH a SZM. Tieto komisie by mali prerokúvať žiadosti uchádzačov a po zrelom uvážení žiadosť odporučiť, alebo zamietnuť. „Poučenie z krízového vývoja" je aj v tomto prípade prameňom, z ktorého treba naďalej čerpať skúsenosti i pre prácu v pionierskych táboroch. Nesmieme dopustiť, aby sa staré chyby opakovali. Táborom treba splatiť dlh, vrátiť im ich čaro.

JÁN LUKÁČ, Rumenné

Robotnícka trieda, strana, inteligencia (I)

Akademik ANDREJ SIRÁCKY

Robotnícka trieda je základná sociálna skupina našej socialistickej spoločnosti. Ako politicky a ideologicky najsilnejšia organizovaná sila dejín a súčasnosti je nositeľkou nielen vlastných triednych záujmov, ale aj záujmov všetkých pracujúcich, spoločenských tried i vrstiev. V jej rukách spočíva vlastný osud: vymanenie sa z otroctva a z ponižujúceho sociálneho, ekonomického a kultúrneho postavenia môže byť len jej vecou. Ale táto jej vec nie je — v dejinnej dimenzii — len jej vecou, ale vecou všetkých pracujúcich a vôbec ľudstva, ktoré cez socializmus kráča ku komunizmu. Na tejto ceste „oslobodenia" seba, práce a všetkých porobených tried a národov má spoľahlivého vodcu — v komunistických a robotníckych stranách.

Na historickom poslaní, a na vedúcej úlohe robotníckej triedy v boji za práva pracujúceho človeka nič nemení ani to, že na rozsiahlych územiach našej planéty proletariát už splnil časť svojej historickej úlohy, že vznikla socialistická sústava štátov pod vedením Sovietskeho zväzu a v kapitalistických a rozvojových krajinách proletariát „zbiera" svoje politické a ideové sily na rozhodujúcu bitku s kapitalizmom. Nepriatelia marxizmu-leninizmu vyvracajú historické poslanie robotníckej triedy a dokazujú, že „socializácia" sveta v dôsledku vedeckotechnickej revolúcie automaticky vedie k stieraniu podstatných rozdielov medzi kapitalizmom a socializmom. To nie je pravda, nemožno však upierať, že v súvislosti s vedeckotechnickou revolúciou a jej „tlakom" vystupujú do popredia nové problémy a prebiehajú určité zmeny aj v štruktúre robotníckej triedy, stručne povedané prebieha proces jej všestranného skvalitňovania. Svetodejinná úloha proletariátu ako organizovanej politickej sily bola „aktuálne" a perspektívne načrtnutá v Manifeste komunistickej strany. Na splnenie svojej revolučnej úlohy — zrušiť starú a vybudovať novú spoločnosť — má proletariát v robotníckych a komunistických stranách spoľahlivých vodcov a organizátorov.

Podľa Engelsa, v dejinách nebolo takého obdobia, v ktorom by neexistovali pracujúce vrstvy: robotníci a roľníci pod rôznymi menami. Názvy príslušníkov porobených tried a ich spoločenské postavenie sa menili (otrok, nevoľník, robotník). Nech však v spoločenskom vývoji, v zápase tried a ideí nastávali akékoľvek zmeny, spoločnosť, kultúra, pokrok a veda nemohli existovať bez výrobcov — pracujúcich, tvorcov materiálnych a duchovných hodnôt. Takto sa vyhraňovali a formovali v dejinách vykorisťované triedy a vrstvy, ktoré v kapitalistickom zriadení ako proletariát „dostali" historickú úlohu likvidovať vykorisťovanie a likvidovať aj triedy, vzniknuté zo spoločenskej deľby práce. Tým — v konečnom štádiu — po vybudovaní komunistickej spoločnosti likviduje proletariát aj seba ako triedu.

Dnes sa na našej planéte vedú kruté politické, sociálne-ekonomické a ideologické boje medzi silami pokroku a reakcie. Je to v podstate konflikt dvoch diametrálne odlišných ekonomických, spoločenských a politických sústav, v ktorom rastie úloha robotníckej triedy ako dejinne preverenej, mohutne organizovanej politickej medzinárodnej sily.

Svoje historické poslanie plní robotnícka trieda aj po osvojení politickej moci, po socialistickej revolúcii, v období diktatúry proletariátu a vo výstavbe socialistickej spoločnosti. V objektívne prebiehajúcom procese upevňovania politickej a ekonomickej moci robotníckej triedy utvárajú sa aj tie, socialistické inštitúcie a organizácie, v ktorých spolu s rastom jej triedneho povedomia sa upevňuje zväzok s družstevným roľníctvom a s inými spoločenskými vrstvami a utvára sa vedomie „všeľudové", socialistické.

V procese socialistickej výstavby robotnícka trieda nielen politicky, ideologicky a kultúrne rastie, ale sa aj „skvalitňuje" vo svojej štruktúre. To, že v procese skvalitňovania vznikajú nové profesie, nové odvetvia a pracovné činnosti, ešte neznamená, že sa robotnícka trieda „stráca". Fyzická práca do istej miery zaniká, zmenšuje sa aj počet pracujúcich telesne, práca sa technicizuje a racionalizuje; to však nesvedčí o tom, že proletariát „zaniká" a že vývoj spoločenský a politický smerom ku komunizmu sa deje živelne, automaticky. Proces skvalitňovania robotníckej triedy neprináša nijaké stieranie podstatných rozdielov medzi kapitalizmom a socializmom. Takéto teórie hlásajú rôzni „marxológovia", najmä štrukturalisti, funkcionalisti a neopozitivisti, ktorí nechcú vidieť podstatný rozdiel medzi systémom kapitalistickým a socialistickým, ktorí v skladbe sociálneho systému vidia len množiny rovnako, formálne usporiadaných prvkov a neuznávajú nijaké ich hierarchiu. V ich „stratifikačných stupniciach" sa fetišizujú pojmy, ako je spoločenská „pozícia", zamestnanie, majetok, status, rola, prestíž a i. Zrejmá je reakčnosť takejto stratifikácie, ktorá v dôsledkoch vedie k stieraniu triednych rozdielov a k „triednemu mieru". To sú teórie o rovnováhe, stabilite abstraktne chápaného sociálneho systému, o „konvergencii" a pod. V podstate sú to koncepcie nehistorické a nedialektické, sociálnu štruktúru a sociálne procesy izolujú od politických, triednych zápasov, nacionálny moment od internacionálneho.

Zmeny, ktoré prebiehajú v spoločnosti, aj tie, ktorými sa „technicizuje" a racionalizuje výrobná a iná činnosť, nemožno vysvetľovať nezávisle od politicko-ideových zápasov. Musí sa na ne prihliadať len v dialektickej väzbe s historickou úlohou proletariátu ako sily, ktorá v dôsledku svojho pôvodu, organizovanosti, politickej skúsenosti, povedomia, svetonázoru, cieľov i záujmov stmeľuje a vedie do boja proti kapitalizmu a reakcii všetky progresívne hnutia a inštitúcie.

Veľkým nebezpečenstvom pre vydobytie politickej moci a pre úspech socialistickej revolúcie je oportunistická a revizionistická politika a ideológia v robotníckom hnutí. Je to podľa Lenina „tradeunionistické" povedomie, ktoré odvracia robotníctvo pre „úzke" a „blízke" ciele (mzdy) od politického boja za odstránenie kapitalizmu. Aj niektorí marxistickí myslitelia podporujú tieto tendencie, keď celú zložitú spoločenskú problematiku chcú zredukovať na aspekt ekonomický — bez súvislostí politických a ideologických. To sú pravicoví, ale aj „ľavicoví" revizionisti, ktorí pri analýze sociálnych problémov vychádzajú z jednostranného zdôrazňovania úzkych ekonomických záujmov robotníckej triedy. Dokazujú, že „výrobcovia", teda robotníci, majú „slobodne" — podľa vlastného uváženia — disponovať výsledkami svojej práce. To sa dá označiť ako „technokratizmus" a anarchizmus v chápaní poslania a úloh robotníckej triedy. Neprihliadajú na to, že robotnícka trieda má svoje záujmy a ciele nielen úzko „zárobkové", podnikové a pod., ale že musí rozhodovať aj o komplexe otázok celospoločenských a okrem toho má brániť svoje záujmy aj na-

vonok, proti kapitalistom a imperialistom. Prácou vytvárajú robotníci a ostatní pracujúci prostriedky na fungovanie celého systému, aj pre tých, ktorí nepracujú priamo vo výrobe — predovšetkým pre riadiace stranícke a štátne orgány a aparáty, ale zabezpečujú činnosť celého spoločenského systému a štátneho „mechanizmu". „Námezdný vzťah" sa v tomto prípade mení od základu — v porovnaní s kapitalizmom — v pomere k spoločenskému vlastníctvu, k socialistickému štátu a k socialistickým organizáciám a inštitúciám, a to preto, že zabezpečujú fungovanie socialistického systému pre dobro všetkých občanov.

Sociálny systém, socialistická štruktúra je veľmi zložitý útvar. Vo výrobnom procese, vo fungovaní spoločenského a štátneho „mechanizmu" existujú — okrem životnej zábezpeky všetkých pracujúcich — aj iné úseky činnosti, v ktorých sa vo zvýšenej miere uplatňuje technická a vôbec socialistická inteligencia, ako aj socialistické úradníctvo a ostatní zamestnanci. Situácia, pokiaľ ide o „účasť" pri tvorení spoločenských fondov a hodnôt, je veľmi zložitá. Rôzne odvetvia výrobné a nevýrobné sú vzájomne „popreplietané" a sotva možno napríklad presne ohraničiť sféru výrobnú, výskumnú a vedeckú. Vieme, že v rôznych socialistických podnikoch pracujú nielen robotníci, ale aj technici, inžinieri, projektanti, konštruktéri, slovom inteligencia. Ťažko v takých prípadoch hodnotiť a klasifikovať pracujúcich podľa práce vo výrobných alebo v nevýrobných sektoroch. Okrem toho vieme, že veľké priemyselné podniky sa nezaobídu bez primeraného aparátu riadiaceho, odborného, plánovacieho atď. Ani to nestačí. V socializme, kde ide o integrovanie všetkých činností musí existovať sila, ktorá riadi, usmerňuje, plánuje a kontroluje celý tento proces. Pre celkové riadenie a usmerňovanie spoločenského života je tu predovšetkým potrebná strana, jej riadiaca, vedúca úloha. Iba jej integrujúcou funkciou sa dá zabezpečiť socialistický trend vývoja a garantovať „sociálna istota" pracujúcich. Na vykonávanie týchto zložitých funkcií, na činnosť nielen riadiacu, ale i kontrolnú, potrebuje strana svoj socialistický výkonný aparát.

V socialistickej spoločnosti, kde robotnícka trieda vykonáva — prostredníctvom svojej avantgardy, strany — nielen politickú moc, ale sama si vytvára aj existenčné, ekonomicko-sociálne základy a zábezpeky, všetky spoločenské skupiny a vrstvy sa zúčastňujú — nie rovnako — na vytváraní hmotných a duchovných hodnôt. V tom sa sústreďuje činnosť všetkých riadiacich a podriadených článkov spoločenského a štátneho mechanizmu. Zabezpečuje sa rast výroby — zvyšovaním produktivity práce. Iba v takomto prípade je možná socialistická distribúcia, v ktorej sa pre každého pracujúceho zabezpečuje existenčný sociálny základ a len potom spoločnosť ako celok i jej riadiace orgány pridelujú každému produkty a hodnoty podľa spoločenského prínosu a významu práce. Dôležité je, že celý systém spoločenskej distribúcie a odmeňovania je v rukách stranického a štátneho vedenia. V tomto je záruka nášho socialistického vývoja. (Pokračovanie)

PRAVDA, 20. júna 1972, str. 3.

PRAVDA, 21. júna 1972, str. 3. 8(138)XV

Robotnícka trieda, strana, inteligencia (II.)

Akademik ANDREJ SIRÁCKY

V kapitalistických štátoch sú rozšírené rôzne buržoázne, filozofické a sociologické teórie, podľa ktorých v sociálnej štruktúre a najmä v dynamike je rozhodujúce slobodné súkromné podnikanie, iniciatíva, inovácie, neobmedzená „sloboda" jednotlivca. Na tomto základe vznikajú rôzne koncepcie o teórie o vedúcej úlohe intelektuálov, tzv. „elity" v spoločenskom vývoji. Dokazujú, že v socialistickom systéme existujú „prirodzené", zo samej „podstaty" socializmu vyplývajúce brzdy a prekážky ekonomického a spoločenského pokroku. Títo teoretici nevidia alebo nechcú vidieť, že len v socialistickom sociálnom systéme existuje integrujúca a históriou preverená politicko-ideová a ekonomická sila, ktorá riadi celý proces spoločenskej produkcie a reprodukcie a zabezpečuje hmotnú a kultúrnu úroveň obyvateľstva. Nechcú alebo nie sú schopní pochopiť, že len v socialistickom štáte je možné v plnosti rozvinúť vedu ako bezprostrednú výrobnú silu. Ale nielen to. Len v socializme sa všetky vady môže rozvíjať v organickej spätosti s celkovým spoločenským vývojom: pôsobia napríklad aj v celej oblasti kultúry, vo vzdelávaní, vo výchove, svetonázore integrovane bez akéhokoľvek „komplexu" svojho oprávnenia a bez mystifikácie sociálnej reality. Preto v socializme má robotnícka trieda a jej strana všetky kľúčové pozície v rukách. A tieto pozície sa týkajú celej spoločensko-politickej, ale aj ekonomickej, kultúrnej a ideovej sféry.

To, že kľúčové pozície má v rukách robotnícka trieda a komunistická strana, ešte neznamená, že sa v spoločenskom vývoji podceňuje úloha inteligencie. Intelektuáli, počnúc Marxom, Engelsom a Leninom, hrali vždy „nezastupiteľnú" úlohu v robotníckom a komunistickom hnutí. Dá sa stručne povedať, že v dejinách robotníckej triedy a v komunistických a robotníckych stranách zápasili hneď od začiatku dve koncepcie, dve línie:

Línia marxisticky a neskôr leninsky dôsledná, zotrvávajúca v podstate na princípoch hnutia a jeho organizačných formách, na jeho teoretických súčastiach a zdrojoch. Odklon od týchto zásad znamenal pokus o revíziu politiky, teórie a ideológie hnutia. Marxisticky dôsledná línia neustále narážala na viac-menej skrytý odpor síl a tendencií, pupočnou šnúrou zrastených s minulosťou, s tradíciou. Toto zotrvávanie na princípoch sa označovalo za dogmatizmus a ortodoxnosť, za myšlienkový systém „uzavretý" v definitívnej podobe.

Druhá línia predstavovala úsilie zachovať si „autonómiu" myslenia, „kritiku" voči hnutiu, chcela jeho obnovu, reformu a revíziu so zreteľom na „nové javy" vo vývoji. Táto línia vnášala do hnutia i do jeho teórie intelektualizmus, skepsu a „kritiku" z pozícií „čistého rozumu", intelektu. To je línia, ktorá spájala — v rozdielnych etapách a podobách — mená Bucharina, Deborina, Kautského, Bernsteina, Bauera, Adlera, Rennera, Hilferdinga, Korscha, Kolakowského, Schaffa, Garaudyho, E. Fischera a i.

Vychádzajúc z tejto „diferenciácie" možno tvrdiť, že intelektuáli, ktorí nezrástli triedne, ideologicky a svetonázorove s hnutím, so stranou a u ktorých subjekt dejín sa redukoval na vlastnú „kritickú" interpretáciu spoločensko-politickej reality, dostávali sa do teoretického a v dôsledku toho aj do politického konfliktu s robotníckym hnutím a s komunistickými stranami.

Intelektuáli, nezrastení s hnutím a so stranou, dostávali sa do situácie kritikov nielen buržoáznej spoločnosti a jej dedičstva, ale aj vlastného hnutia proletariátu, jeho politiky a ideológie. To bola a je „kritika", ktorá nechápe zákon cieľov a ideí historicky, ktorá nevidí človeka konkrétneho a spoločensky diferencovaného, ale vidí v ňom akúsi „abstraktnú" bytosť. V takejto opozícii proti hnutiu a v úsilí vnášať do marxizmu nové prvky, ba celé koncepcie existencializmu, fenomenológie, antropologizmu, štrukturalizmu, funkcionalizmu a neopozitivizmu sa prejavovalo zväčša malomeštiacka mentalita a ideológia „nezávislého" intelektuála.

Historický pôvod, sociálne korene intelektuála siahajú hlboko do dejín — do foriem osobitnej myšlienkovej aktivity, zakladajúcej sa na spoločenskej deľbe práce. Pokiaľ ide o štruktúru intelektuálov, netvoria jednotlivú vrstvu, ale sú súčasťou väčších sociálnych skupín a sú fakticky aj ideovým tlmočníkom záujmov a názorov týchto skupín. Podobne ako vnútri sociálnych skupín, aj vo vrstve inteligencie prebieha proces diferenciácie. Časť sa prikláňa na stranu proletariátu, druhá na stranu buržoázie. Závislosť intelektuálov najmä od vládnúcich tried je príliš zrejmá, a preto nadobúdajú charakter kolísavého, nepevného elementu. V spoločensko-politickom kontexte väčšina inteligencie sa priklánala — doteraz, až po vznik socialistickej spoločnosti — k triedam a skupinám, ktoré odchádzali z dejín a ktoré sa udržiavajú pri moci iba násilím či silou tradície.

V socialistickej spoločnosti vzniká nová situácia vo vzťahu medzi robotníckou triedou, komunistickou stranou a medzi inteligenciou. Malá časť inteligencie sa vymaňuje už v období „prechodu" spod vplyvu buržoázie a jej ideológie, orientuje sa na progresívne pohyby a ideje a stáva sa myšlienkovou avantgardou. V ďalšom vývoji, v dôsledku objektívnych zmien a uvedomenia si vlastných záujmov a vlastného postavenia väčšina inteligencie sa dostáva na stranu robotníckej triedy, vidiac v nej realizátora nielen úzko triednych záujmov, ale i záujmov celospoločenských.

Intelektuáli vyliečení z ilúzií o svojej „výlučnosti" v spoločnosti prikláňajú sa k robotníckej triede, k politike strany, osvojujú si jej ideológiu a tento vzťah v socializme nie je už len myšlienkový, citový, ale aj záujmový. Proces skutočnej „socializácie" inteligencie prebieha pomaly a nie bez ťažkostí, ako o tom svedčia udalosti rokov 1968—1969. Časť inteligencie, ktorá vie prekročiť záujmovú a myšlienkovú „bariéru" medzi sebou a robotníckou triedou, začína tvoriť už homogénnu vrstvu socialistickej inteligencie. Jej zárodok označil Lenin ako „robotnícku inteligenciu". Táto inteligencia sa stotožňuje s dejinným poslaním robotníckej triedy.

Skutočná socialistická inteligencia vzniká a formuje sa v podmienkach socialistického vývoja. Už svojím pôvodom je blízko socializmu. Proces jej formovania je v podstate rovnaký vo všetkých socialistických krajinách, prebieha podobne ako v Sovietskom zväze.

V závere — nadväzujúc na problém proletariát a inteligencia — sa žiada povedať niekoľko slov o strane, o jej politike a ideológii a o jej vzťahu k inteligencii. Ukazuje sa, že — s určitou výhradou — sa intelektuáli správajú práve v prelomových, krízových obdobiach ako triedne nezakotvená, nepevná a kolísavá spoločenská vrstva. Uvádzali sme tj objektívne príčiny tohto javu, aj momenty subjektívne. V dôsledku všetkého toho narastala sféra sociálnej základne maloburžoáznej mentality a pseudorevolučnosti. Od toho už nebolo ďaleko k rôznym protimarxistickým, protisocialistickým a protisovietskym názorom — k pravicovému oportunizmu a revizionizmu.

Neschopnosť triedne a stranícky myslieť i v perspektíve socializmu a komunizmu charakterizuje značnú časť najmä našej spoločenskovednej inteligencie už od r. 1948. Výrazne sa malomeštiacky radikalizmus prejavil v časti inteligencie najmä v rokoch 1968—1969. Nielenže táto inteligencia nepochopila, že buržoázia, jej ideológia a s ňou aj malomeštiacka ideológia už odohrali svoju historickú úlohu, ale táto časť inteligencie sa ukázala ako „predvoj" nesocialistických síl, názorov a tendencií. Protisocialisticky vystupovala v rokoch 1968—1969 — aj v rámci komunistickej strany — tá časť intelektuálov, ktorá podliehala vplyvu revizionistov, „reformátorov" marxizmu, hlavne marxológov. Časť inteligencie, najmä prírodovednej a technickej, zostala mimo tohto prúdu, sporov a konfliktov, neangažovala sa ani pre ani proti.

Socialistická inteligencia musí pochopiť, že v dnešnom triedne rozdelenom svete niet proti stupňujúcej sa agresivite imperializmu inej politickej a organizovanej sily a ideológie, ako je medzinárodné robotnícke hnutie a komunistické strany. Socialistická inteligencia sa má povzniesť na úroveň pozitívneho, uvedomelého postoja k robotníckej triede, k socializmu, ku komunistickej strane. Vedeckotechnická revolúcia, zvyšujúci sa podiel vedy a techniky v spoločenskom živote inteligenciu nerozlučne a perspektívne viaže k tým spoločenským a politickým silám, ktoré sú jedine schopné vyviesť ľudstvo z rozporov, biedy, vojen a diskriminácií rôzneho druhu v súčasnom kapitalizme a imperializme. Tou mohutnou silou je medzinárodný proletariát a jeho robotnícke a komunistické strany.

PRAVDA, 21. júna 1972, str. 3.

PRAVDA, 23. júna 1972, str. 2.

OBČIANSKY PREUKAZ IBA FORMALITOU?

V správe ČSTK o násilnom únose československého lietadla L—410 do NSR sa okrem iného uvádzalo, že medzi únoscami boli osoby bez trvalého pobytu a pracovného pomeru. Ľudia tohto druhu nie sú, žiaľ, v našej spoločnosti ojedinelí. Neskoro by sme to o nich konštatovali, až keď sa dopustia trestnej činnosti, ba i zločinu. Mali by sme ich včas odhaľovať a vyvodiť proti nim príslušné opatrenia.

Ako ich odhaľovať? Okrem iného pravidelnou dôkladnou kontrolou občianskych preukazov, najmä u podozrivých osôb, akých sa vo väčších mestách, napríklad i v Bratislave, potuluje stále viac. Zistilo by sa vážne porušenie ustanovení Ministerstva vnútra. Predovšetkým nemálo občanov nemá pri sebe občiansky preukaz alebo ho má už celé mesiace neplatný. U ďalších sa fotografia nezhoduje s ich skutočnou podobou. Platí to predovšetkým o nápadných vlasáčoch. V tejto súvislosti by iste nezaškodilo vyžadovať, aby muž na fotografii vyzeral naozaj ako muž. Najviac porušení by sa ukázalo v údajoch o trvalom pobyte a o pracovnom či učebnom pomere. Buď by boli zastaralé, nepravdivé, alebo by jednoducho chýbali. Jedno i druhé o. i. sťažuje pátranie po tých, čo sa dostávajú do rozporu so zákonom.

Pravidelnejšia kontrola platnosti a pravdivosti spomínaných údajov by nám pomohla objaviť príživníkov, flákačov, záškolákov a asociálne živly. Rovnako aj podvodníkov, ktorí nemajú trvalý pobyt, prípadne ho zámerne zatajujú. Vyniesla by tiež na povrch nedôslednú prácu viacerých osobných oddelení v závodoch, podnikoch i úradoch, lebo skončenie pracovného či učebného pomeru nezaznamenávajú vždy a hneď aj do občianskeho preukazu. Prísnejšie by sa mala trestať jeho strata. Notorickí fluktuanti, keď už majú rubriku o zamestnaní plnú, radšej občiansky preukaz „stratia", len aby mohli zatajiť neustále zmeny.

Podľa ustanovenia hlavnej správy VB Ministerstva vnútra je občiansky preukaz verejná listina, ktorou občan ČSSR preukazuje významné právne a evidenčné skutočnosti. Nesplnenie tohto ustanovenia je trestné. To len podporuje našu požiadavku pravidelnej dôkladnej kontroly tohto dôležitého dokladu orgánmi Verejnej bezpečnosti a vyvodzovanie prísnych dôsledkov u všetkých, čo ho nemajú v úplnom poriadku.

VLADIMÍR CHLM

Priemysel, ktorý nás živí

VO VŠETKÝCH krajinách RVHP sa spracovanie poľnohospodárskej produkcie stalo kľúčovým problémom, predovšetkým v súvislosti so zmenou štruktúry výživy a s rastom reálnych príjmov obyvateľstva. Nie náhodou Komplexný program RVHP, schválený na XXV. zasadaní, poukazuje na nutnosť špecializácie a delby práce a spoločného plánovania rozvoja výroby niektorých odvetví potravinárskeho priemyslu v zainteresovaných krajinách; nutnosť koncentrácie vedeckých prác na riešenie niektorých kľúčových problémov tohto odvetvia.

AK V MINULOSTI sa tempo rastu výroby potravinárskeho priemyslu v jednotlivých krajinách vyvíjalo veľmi rozdielne, teraz prakticky všetky socialistické krajiny venujú tejto otázke osobitnú pozornosť. V oddiele 10. bod 80 Komplexného programu v stati o strojárenstve, sú stručne vymenované rámcové úlohy potravinárskeho strojárenstva tak, ako by mali byť rozpracované a realizované v budúcich etapách. Význam strojárenstva a jeho podiel na týchto úlohách vyplýva už zo skutočnosti, že hlavný dôraz sa kladie na vývoj nových vysoko produktívnych liniek a automatizovaných prevádzok. To znamená, že automatizácia výroby zasiahne do výroby mliekárenskej, pekárenskej, do mäsového priemyslu, konzervárenského, do priemyslu výroby nápojov a teda slovom do všetkých výrobných úsekov dôležitých z hľadiska výživy ľudu.

PROBLÉMY v budúcnosti sa budú teda riešiť spoločne vo vzájomnej konzultácii zúčastnených štátov socialistického spoločenstva. Doteraz sa už vypracoval plán prvej etapy špecializácie výroby strojov, a to s dosahom do roku 1975. Potravinárske stroje boli rozvrhnuté do 12 skupín, pričom skupiny boli koncentrované do záujmovej sféry členských krajín podľa predpokladanej špecializácie výroby. Podľa toho by konzervárenské stroje spadali do sféry Maďarskej ľudovej republiky a Bulharska, stroje pre čokoládovne NDR, baliace stroje a automaty NDR a ČSSR, cukrovary PLR a ČSSR, stroje pre mäsový priemysel MLR a PLR, pivovary ČSSR. Veľmi intenzívne sa pracuje aj na prognózach rozvoja potravinárskeho priemyslu po stránke teoretickej a teoreticko-koordinačnej. Za prípravu a koordináciu v tomto smere zodpovedajú jednotlivé členské krajiny RVHP podľa vybraných skupín výrobkov. Tak stroje pre tukový priemysel koordinuje ZSSR, stroje pre spracovanie tabaku BLR, mlynské zariadenia RSR, stroje a zariadenia pre mäsový priemysel PLR, stroje a zariadenia pre hydinárstvo MLR, stroje pre vinárske zariadenia tiež MLR, balièce a plniace automaty NDR, zariadenia pre cukrovary PLR a ZSSR, pivovary ČSSR atď. Od koordinujúcej krajiny sa očakáva, že jej expertíza zvládne obsiahnutú problematiku a že prejaví iniciatívny prístup tak, aby sa aj priemysel potravinársky, teda priemysel, ktorý nás živí, stal významným činiteľom pri zvyšovaní životnej úrovne obyvateľstva. (b)

NA MARGO CELOSLOVENSKÉHO FESTIVALU

SVIATOK OCHOTNÍCKYCH DIVADELNÍKOV

Tak trochu v tieni Bratislavskej lýry prebehla po minulé dni v Spišskej Novej Vsi ďalšia celoslovenská prehliadka vyspelých ochotníckych súborov. Uzavrela tak tucet ročníkov tohto významného podujatia a súčasne čo-to naznačila o vývojových tendenciách v slovenskej amatérskej javiskovej tvorbe.

Samotný fakt, že súbory si vyberajú do svojho repertoáru často predlohy veľmi náročné, myšlienkovo a tvorivo komplikované, rozhodne nehovorí len o istej odvahe amatérskych inscenátorov. Zmienená náročnosť je tu totiž v dostatočnej syntéze s úrovňou režijnou i kvalitou hereckého stvárnenia (samozrejme, že to neplatí paušálne). Toto sympatické smerovanie sa v plnej miere odrážalo i v priebehu tohtoročnej prehliadky. Zo siedmich súťažných predstavení temer každé spĺňalo náročné dramaturgické kritériá, prinášalo na javisko angažovanú predlohu, obsahujúcu výrazný filozofickoetický náboj. Či už to bolo zaujímavé predstavenie Barčovej Matky v podaní súboru Divadielka na kolesách pri ROH Železničiar v Spišskej Novej Vsi, Steinbeckova dráma O myšiach a ľuďoch v podaní súboru ZK ROH Chemických závodov J. Dimitrova z Bratislavy, alebo Ostrovského dráma Pozdná láska prezentovaná divadelným súborom OB Trnava-Kopánka — aby sme na tomto mieste spomenuli aspoň tie najzaujímavejšie. Osobitnou otázkou však je, ako si poradili s náročnosťou danej predlohy súbory v rovine hlbšieho pochopenia textu. Mnohé kolektívy zvládli často ozaj úspešný zápas o pretlmočenie základných autorských zámerov — neostali v zásade „vo vleku" autora, no od vyspelého ochotníckeho súboru očakávame azda trochu viac.

Máme tu na mysli tvorivé stretnutie s autorským textom; hlbší režijne filozofický ponor do literárnej predlohy. Ukázalo sa, že tento problém badať — spolu s ďalšími nedostatkami, ktoré sa prejavovali napr. v temporytme inscenácií, či riešení mizanscén — v prevažnej väčšine predstavení súborov zúčastnených na prehliadke. V Spišskej Novej Vsi mal problém charakteristické zastúpenie v dvoch diametrálnych protipóloch. Jeden z nich možno dokumentovať napr. na spomínanej inscenácii Ostrovského Pozdnej lásky, kým druhý azda na predstavení ambiciózneho študentského kolektívu Vysokoškolák z Trnavy.

Réžia prvého predstavenia totiž nedostatočne rešpektovala ponúkajúcu sa možnosť tvorivého javiskového ozvláštnenia Ostrovského textu a v konečnom dôsledku teda dostatočne psychologicky neprelíbila vzťahy ústredných postáv a ich vnútorný vývoj. V tejto súvislosti však nemožno hovoriť o umeleckej prehre, skôr o nevyužitých príležitostiach. O niečo zložitejšie bolo v tomto smere vystúpenie súboru Vysokoškolák. Trnavskí vysokoškoláci totiž svoje ambície investovali do Brechtovej Žobráckej opery — diela značne determinovaného dobou svojho vzniku a zložitou autorovou osobnosťou. Treba povedať, že inscenácia sa už niekoľkokrát „úspešne" vzoprela i nejednému profesionálnemu súboru.

Trnavský súbor sa — verný zámeru režiséra Július Farkaša — pokúsil o netradičný pohľad na toto dielo, o akúsi jeho recesnú interpretáciu. Kameň úrazu, ktorým je nesporne autorská sila predlohy však neprekleli vlastne preklenúť ani nemohli. Brechtova hlboko sociálne angažovaná hra tu strácala predimenzované „tvorivými" prístupom na čitateľnosti do takej miery, že to vlastne znamenalo negáciu, či aspoň otupenie jej myšlienkového ostria. Zdá sa, že režijnému a hereckému temperamentu tohto študentského kolektívu by vyhovoval k aktívnemu stvárneniu skôr výber menej aktívnej predlohy.

Uvedené príklady rozhodne nechcú byť ilustráciou nejakej nesprávnej vývojovej tendencie — skôr naopak: sú dokladom rozmachu špičkových ochotníckych súborov, ktoré sú zrelé k náročnej práci, k zápasu o úspešné pretlmočenie myšlienkovo i interpretačne náročného textu. Ak teda môžeme použiť pri niektorých najvyspelejších súboroch temer rovnaký meter ako u profesionálnych kolektívov, je to rozhodne neklamným dôkazom stúpajúceho trendu na poli amatérskeho divadelného kumštu. Je to iste výsledok povestného vzťahu ochotníkov k divadelnej práci, no v neposlednom rade i výsledok zlepšovania hospodársko existenčných podmienok, ktoré súborom vytvárajú ich materské kluby a inštitúcie. Vyspelé súbory majú často — ako sme sa mohli presvedčiť aj na uplynulej prehliadke — možnosť spolupracovať i s profesionálnymi režisérmi, či scénickými výtvarníkmi, čo vplyv na úroveň predstavení určite umocňuje. V tomto smere nás v Spišskej Novej Vsi najviac zaujala jednoduchá, ale pôsobivá scéna Steinbeckovej drámy O myšiach a ľuďoch, ktorá bola dielom profesionálneho výtvarníka — arch. G. Erdélyiho.

A záverom ešte stručné výsledky tohtoročnej celoslovenskej prehliadky: Cenu víťaza udelil Osvetový ústav v Bratislave divadelnému súboru Hviezdoslav v Spišskej Novej Vsi za inscenáciu hry Osvalda Zahradníka „Sólo pre bicie (hodiny)". Pohár K. S. Stanislavského udelil Slovenský ústredný výbor ZČSSP divadelnému súboru OB Trnava — Kopánka za inscenáciu hry A. N. Ostrovského „Pozdná láska." Okrem cien, ktoré Osvetový ústav udelil za najlepšie herecké výkony v jednotlivých inscenáciách, venovalo Ministerstvo kultúry SSR na návrh odbornej poroty cenu za herecký kreáciu matky Viere Šabekovej zo súboru Železničiar Spišská Nová Ves.

Víťazný súbor, ako aj súbory ZK ROH Chemických závodov J. Dimitrova z Bratislavy a ROH Železničiar zo Spišskej Novej Vsi postupujú na celoštátnu prehliadku do Hronova.

Milan STRAKA

Neprehliadnuť možnosti uplatnenia

V týchto dňoch sa začínajú prijímacie skúšky na vysoké školy a skončia podľa jednotlivých fakúlt do tretieho júla. Výber a prijímanie bude vychádzať zo súčasných a perspektívnych potrieb rozvoja socialistickej spoločnosti. Rozhodujúcim kritériom pri prijímaní uchádzačov o vysokoškolské štúdium je jeho komplexné hodnotenie. Hodnotia sa teoretické a praktické vedomosti, schopnosti a nadanie, ako aj záujem o študovaný odbor, prihliada sa na politickú a morálnu stránku osobnosti, na triedny pôvod a celkový profil uchádzača. Popri týchto zásadách sa dbá aj na to, aby celkové zloženie novoprijatých študentov zodpovedalo čo najviac sociálnemu zloženiu našej spoločnosti.

Prijímanie, ako je známe, pozostáva z písomnej skúšky a ústneho pohovoru. Písomné skúšky budú výlučne z obsahu stredoškolskej učebnej látky, a to najviac z troch predmetov, najbližších k zvolenému študijnému odboru. Účelom ústneho pohovoru je doplniť a skompletizovať informáciu o odborno-vedomostnej pripravenosti a celkovom obraze osobnosti uchádzača, jeho sociálnej zrelosti a zaangažovanosti, najmä pokiaľ ide o poznatky z dejín robotníckeho hnutia a KSČ, zo súčasného medzinárodného diania a budovania socializmu u nás. Skúšobné komisie po skončení prijímacích skúšok komplexne zhodnotia uchádzača a do tohto hodnotenia sa zhrnú aj doterajšie študijné výsledky a výsledky písomnej skúšky a ústneho pohovoru. U tých, ktorí sa napr. budú chcieť stať učiteľmi, bude sa hodnotiť aj vzťah k učiteľskému povolaniu, predpoklady pre organizačnú prácu medzi deťmi a aktívna činnosť v doterajšej kultúrnej a osvetovej práci. Pokiaľ ide o špeciálne študijné odbory, tu budú súčasťou prijímacieho konania aj talentové a praktické skúšky.

Skúšobné komisie sú povinné do piatich dní od rozhodnutia oznámiť uchádzačovi či bol, alebo nebol prijatý a pri neprijatí musia uviesť aj dôvod. O odvolaní proti neprijatiu rozhoduje komisia na čele s rektorom príslušnej vysokej školy.

Aký je však záujem o vysokoškolské štúdium a koľkých je možné prijať?

Podľa informácií dr. Št. Knuta, vedúceho študijno-správneho odd. na Ministerstve školstva SSR, prihlásilo sa na vysokoškolské štúdium vyše 14 tisíc uchádzačov, no slovenské vysoké školy môžu prijať len 10 300 vysokoškolákov. Kapacity jednotlivých fakúlt nestačia, avšak treba vychádzať v prvom rade aj z potrieb spoločnosti a národného hospodárstva. Vplyvom rozvoja vedecko-technickej revolúcie počíta sa totiž so znížením počtu študujúcich na humanitných smeroch a so zvýšením počtu vysokoškolákov na vysokých technických školách. Tí, ktorých nie pre neprospech, ale pre nedostatok miesta neprijali, môžu požiadať o presun prihlášok na strojnícke fakulty a do 15. augusta aj na vojenské vysoké školy. (Informovať sa možno na okresných vojenských správach).

Na technických školách sú ešte okrem strojníckych fakúlt aj iné voľné miesta, napr. Hutnícka fakulta v Košiciach môže prijať 150 vysokoškolákov, prihlásených je však len 118, rovnako aj Drevárska fakulta Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene má plán 150 a prihlásených je 139 záujemcov. Všetky technické fakulty s výnimkou študijného odboru architektúry a okrem Stavebnej fakulty SVŠT, ako aj Lesníckej fakulty, sú preferované v štipendijnom poriadku. Rovnako sa to týka aj odborov matematika — fyzika na Prírodovedeckých a Pedagogických fakultách, ako aj posluchárov Pedagogických fakúlt, v študijnom odbore Učiteľstvo pre ročníky 1. až 5. Možno totiž uzatvoriť zmluvy o poskytovaní rezortných, krajských a závodných štipendií, ktoré činia pre posluchárov mesačne 800, až tisíc korún.

Pravda, ani tento rok sa do zvolených odborov všetci nedostanú. Najviac poslucháčov sa prihlásilo na univerzity. Na Právnickú fakultu možno prijať len 300, no prihlásilo sa oveľa viac uchádzačov, na Lekársku fakultu v Bratislave tiež 300, no prihlásilo sa raz toľko. Na VŠP v Nitre sa na Agronomickú, Prevádzkovo-ekonomickú a Mechanizačnú fakultu prihlásilo vyše tisíc záujemcov, no možno prijať len 740. Viac ako dvojnásobok, než je možné prijať, sa prihlásilo aj na Vysokú školu veterinársku v Košiciach.

Napriek tomu, že je priaznivejšie rozloženie záujmu medzi univerzitou a technikou (vlani sa len na technické školy prihlásilo necelých tisíc poslucháčov), predsa ešte ako vidieť, pôsobí aj tento rok určitá tradičná orientácia minulosti na univerzitné štúdium. Treba však otvorene povedať, že si nemôžeme dovoliť preplňať vysoké školy poslucháčmi, ktorí nebudú môcť nájsť uplatnenie vo zvolenom študijnom odbore. Musíme brať do úvahy skutočnosť a potreby spoločnosti, ktoré sú rozhodujúce, a snažiť sa zladiť individuálne záujmy s celospoločenskými. To musia pochopiť rodičia, aj budúci vysokoškoláci. Veď úspešne skončiť vysokoškolské štúdium a potom sa plne uplatniť v živote, dať svoje sily pre rozvoj tejto spoločnosti, to by malo byť cieľom aj budúcich poslucháčov vysokých škôl.

Eva PROVAZNÍKOVÁ

ROĽNÍCKE NOVINY, 23. júna 1972, str. 6.

Výtvarníci pre rozvoj angažovanej tvorby

V službách socializmu

„Strana považuje tvorbu umeleckých hodnôt a zvyšovanie kultúrnej úrovne najširších vrstiev pracujúcich za významného činiteľa pri formovaní socialistického človeka a pri prehlbovaní socialistických spoločenských vzťahov." Tieto slová z Rezolúcie XIV. zjazdu Komunistickej strany Československa sú rovnako záväzné pre všetky oblasti umeleckej tvorby, kultúrnopolitickej a kultúrnospoločenskej činnosti. Lebo po období evidentnom narastaním nesocialistických, malomeštiackych tendencií, ktoré viedli k odklonu značnej časti umeleckej tvorby a kultúry od jej socialistického poslania, do popredia sa dostáva obnovenie socialistického charakteru umenia, ktoré je jednou z najdôležitejších úloh súčasnej kultúrnej politiky. Úplné obnovenie významnej spoločenskej a výchovnej úlohy umenia, rozvinutie širokej aktivity tvorivého frontu pri tvorbe literárnych, dramatických, výtvarných, hudobných a iných umeleckých diel v socialistickom duchu, je najnaliehavejšia úloha, ktorú predostrela strana pred celú oblasť kultúry.

V zmysle týchto úloh rozvinul aj Slovenský fond výtvarných umení celý rad opatrení a stimulov, ktoré majú napomôcť rozvoj angažovanej tvorby výtvarných umelcov, architektov i výtvarných teoretikov. Bezprostredným činom na podporu týchto cieľov bolo vypísanie štipendijných úloh v záujme širšieho a plnšieho rozvinutia ideovej a funkčne politickej angažovanej tvorby. Tomuto zodpovedajú vypísané široko koncipované témy: „Bratstvo českého a slovenského národa v jednotnej ČSSR a naša cesta k socializmu", „Proletársky internacionalizmus, bratstvo k ZSSR, tradície spoločného boja proti fašizmu (SNP, oslobodenie Československa Sovietskou armádou", „Tradície revolučných bojov KSČ a nášho pracujúceho ľudu", „Hrdosť nad dosiahnutými výsledkami výstavby socializmu v ČSSR", „Láska k socialistickej vlasti a myšlienka jej pevnej obrany", „Život a práca občanov ČSSR", „Demokratizmus a humanizmus nášho socialistického zriadenia" a pod. Z hľadiska časovej aktuálnosti vypísal výbor SFVU pre I. turnus angažovanej tvorby nasledujúce témy: „55. výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie", „Lenin v Československu" a individuálny výber angažovanej témy. V druhom turnuse doplní tieto námety o tematiku viažucu sa k 30. výročiu SNP.

Uzávierka pre splnenie štipendijných úloh je 31. augusta 1972, potom v čase od 1. do 15. septembra bude sústredenie všetkých kotolných diel v Bratislave, aby ich mohla posúdiť a ohodnotiť odborná umelecká komisia. Táto komisia urobí zároveň výber najhodnotnejších diel pre pripravovanú výstavu, ktorú inštalujú ešte v jeseni, pravdepodobne v polovici novembra v Bratislave. Okrem Bratislavy majú výstavu vidieť ešte záujemci v Nitre, Banskej Bystrici a v Prahe, kde ju podľa plánu inštalujú v jazdiarni Pražského hradu.

Vcelku sa na štipendijné úlohy prihlásilo vyše 300 autorov z celého Slovenska, medzi ktorými sú rovnako známi aj čelní predstavitelia slovenskej výtvarnej obce, ako aj mladí adepti výtvarného umenia, ktorí ešte len prednedávnom opustili školské ateliéry. Už dnes je známe, že viaceri umelci pripravujú celé súbory svojich komorných diel na splnenie štipendijných úloh. S prácou jednotlivých umelcov vás budeme v našich novinách postupne oboznamovať.

(sk)

HOSPODÁRSKÉ NOVINY, č. 23/72, 9. júna 1972. str. 1.

NAŠE REZERVY

MICHAL ŠTANCEĽ,
minister práce a sociálnych vecí ČSSR

14(138)XV

Vedúce orgány strany a vlády sa v posledných rokoch niekoľkokrát zapodievali problematikou racionálnejšieho využívania pracovných síl a doterajší vývoj plne potvrdzuje, že ich opatrenia boli správne a účinné. Svedčia o tom úspechy pri odstraňovaní následkov politickej a hospodárskej krízy nedávneho obdobia, keď racionálne využitie pracovníkov a ich kvalifikácie nedosahovalo žiadúci efekt.

V uplynulom roku, charakterizovanom vysokým tempom tvorby hmotných zdrojov, sme viacej ako kedykoľvek predtým využili i vzostup produktivity práce ako rozhodujúci zdroj ekonomického rastu. Pri nepatrnom zvýšení zamestnanosti (o 1 %) bol rast národného dôchodku z 95 % realizovaný rastom spoločenskej produktivity práce. Prispievala k tomu pokračujúca stabilizácia v oblasti pracovných síl a lepšie využitie fondu pracovného času, ktoré sa dosiahlo znížením neodôvodnenej absencie a škodlivej fluktuácie.

Táto — hoci ešte nie celkom úplná — mobilizácia rezerv sa bezprostredne prejavovala i v raste životnej úrovne pracujúcich. Prírastok peňažných príjmov obyvateľov predstavoval takmer 12 a pol miliardy Kčs (5,5 %) a bol vyšší ako v roku 1970. Na tomto prírastku sa z polovice podieľal rast objemu vyplatených miezd o 6,4 miliardy Kčs a zvyšok tvoria sociálne a ďalšie príjmy. Priemerná mzda pracovníkov v celom národnom hospodárstve sa zvýšila o 3,7 % na 2009 Kčs mesačne, z toho v priemysle na 2072 Kčs a v stavebníctve na 2256 Kčs. V sociálnej oblasti sa uskutočnili významné opatrenia v prospech rodín s deťmi a v prospech dôchodcov.

Napriek týmto pozitívnym výsledkom nemožno nevidieť trvajúce nedostatky, ako je vysoká spotreba materiálu, znehodnocujúca sčasti efekt ekonomického rozvoja, nezodpovedajúci rastu hodinovej produktivity práce. Neuspokojivá úroveň hodinovej produktivity má svoje príčiny v nízkom časovom využití strojov, v nedokonalom využití pracovného času, v nerovnomernosti výroby, v nedostatočnej úrovni organizácie výroby a v rezervách mobilizovateľných lepšou prácou s ľuďmi včítane zužitkovania ich kvalifikácie a rozvoja ich pracovnej iniciatívy.

Je naozaj prekvapujúce, ako ťažko táto skutočnosť preniká do vedomia vedení hospodárskych organizácií a akú zotrvačnosť má ekonomické myslenie poplatné predchádzajúcemu obdobiu socialistickej výstavby. Okrem iného to dokazuje aj tá skutočnosť, že pri zostavovaní plánu požiadaviek prekračujú v podnikových plánoch prírastok pracovných síl na tento rok o 87 000 pracovníkov.

Práve náročnosť úloh 5. päťročnice musí obrátiť zvýšenú pozornosť na dosiahnutie úspor živej i zhmotnelej práce. Hlavne v podnikoch treba rozpracovať otázky spojené s riešením úspor pracovných síl realizáciou komplexnej socialistickej racionalizácie. V jej okruhu je nevyhnutné venovať pozornosť i otázkam vedeckej organizácie práce. Dokonalý poriadok v normách spotreby práce je predpokladom nielen pripravovanej racionalizácie mzdovej sústavy, ale aj celej systematickej racionalizačnej činnosti. Je logické, že pri zvýšení úrovne riadenia a organizácie výroby možno dosiahnuť i vyššiu plynulosť výroby, možno čerpať z rezerv, ktoré sú v súčasnej dobe v nízkom stupni vnútrosmenového využitia strojov a pracovného času. Všeobecné straty vo využití pracovného času v rozsahu 25 až 30 % neúnosne a zbytočne znižujú to, čo môžeme rozdeľovať. Väčšiu pozornosť ako dosiaľ musia podniky venovať i práci s ľuďmi hlavne v oblasti neustáleho rozvíjania pracovnej iniciatívy. Pravda, to naozaj predpokladá rešpektovať tézy februárového zasadnutia ÚV KSČ, že totiž »hospodársky program XIV. zjazdu nemožno chápať v úzkom technicko-ekonomickom zmysle, ale v celom jeho spoločenskom a revolučnom dosahu, ako boj za trvalý rast produktivity práce, za uplatnenie všetkých tvorivých síl a schopností spoločnosti a v záujme zvyšovania životnej úrovne ľudu«.

Je známe, že na zabezpečenie proporcionálneho využívania a rozdeľovania pracovných síl podľa potrieb hospodárstva sme zaviedli regulačný systém, ktorý sa opiera o plán a plne sa osvedčil. Tento systém však nemôže viac ako prispôsobiť požiadavky možnostiam a aktívne napomáhať náhor do kľúčových odborov. Predovšetkým nemôže sám pôsobiť k tomu, aby sa požiadavky na pracovné sily vôbec nevyskytovali alebo aby sa vyriešili vnútornými úsporami práce. Februárové plénum preto znova pripomína, že voči výrobno-hospodárskym jednotkám treba dôsledne trvať na dodržaní úloh 5. päťročnice, že však súčasne treba postupne riešiť na úrovni ústredných orgánov niektoré zásadné otázky, ktorých neujasnenosť sťažuje podnikom orientáciu. Sú to hlavne niektoré otázky optimalizácie výrobnej štruktúry, investičnej výstavby, materiálno-technickej základne výrob, ktoré majú nesporne hlavný vplyv i na situáciu v pracovných silách.

K úlohám, ktoré si žiadajú centrálnu úpravu a ktoré sú v kompetencii ministerstva práce a sociálnych vecí, patrí v súlade so závermi februárového plénu komplex problémov týkajúcich sa pracovných podmienok. Taktiež pracovné podmienky majú svoj nesporný vplyv na výsledky práce. Ovplyvňujú postoj k nej a ovplyvňujú stabilitu pracovného pomeru, využitie pracovného času a rozvoj iniciatívy. Preto je správne nadviazať na dosiahnutú úroveň v oblasti starostlivosti o pracujúcich a ďalej ju rozvíjať z hľadiska moderných poznatkov, našich možností a potrieb.

Vítame iniciatívu ROH, ktoré uskutočňuje verejnú previerku pracovného prostredia, udržiavania pracovného prostredia, dodržiavania pracovných podmienok žien i mládeže a predpisov o ochrane a bezpečnosti pri práci. Rovnako i federálna vláda urobila už celý rad opatrení, ktoré sa už uplatnili pri ďalšom zlepšovaní pracovných podmienok v našich závodoch. Pripravuje sa tiež ďalšie opatrenie na zlepšenie sociálnej starostlivosti vykonávanej hospodárskymi organizáciami, na riešenie problémov bývania, stravovania, rekreácie i špecifických potrieb niektorých skupín pracujúcich.

Pre všestranné zvyšovanie efektívnosti rozvoja národného hospodárstva má veľký význam i dôsledné uplatňovanie socialistických zásad odmeňovania. Na to treba orientovať plánovité vymedzovanie objemu mzdových prostriedkov a ich cieľavedomé rozdeľovanie podľa zásluh. Taktiež tu pôsobí už tretí rok systém regulácie, ktorý vcelku vyhovuje a ktorého hlavnou zásluhou je obnovenie žiadúceho súladu medzi rastom produktivity práce a vývojom priemerných miezd.

Podrobnejší rozbor výsledkov — najmä vlaňajšieho roka — však ukazuje, že systém regulácie vývoja miezd a jeho pôsobenie na zvyšovanie efektívnosti výroby vyžaduje ďalšie prehlbovanie a spresňovanie. Bude potrebné, aby objem prostriedkov na odmeňovanie ešte výstižnejšie zodpovedal skutočným zásluhám jednotlivých podnikov. Na tento rok sa preto o. i. v ukazovateľoch výkonov vylučujú vplyvy, ktoré nemajú vzťah k spotrebe živej práce, najmä vplyv neplánovaných zmien podielu materiálových nákladov. Rast výrobnej spotreby nebude už teda umožňovať neodôvodnené zvyšovanie prostriedkov na mzdy.

Vysoká náročnosť úlohy — výrazne zvýšiť účinnosť odmeňovania — vyžaduje taktiež podstatne zlepšiť riadenie v oblasti racionalizácie práce a odmeňovania v odboroch a podnikoch. V tomto ponatí sa po februárovom zasadnutí veľmi zodpovedne pripravuje zdokonalenie celého systému odmeňovania vo výrobe. Jeho zásady sa budú v tomto roku overovať vo vybraných podnikoch, na ktoré kladieme veľké nároky pri zabezpečovaní organizačných, technických, ekonomických i politických predpokladov.

Zlepšenie riadenia v oblasti odmeňovania sa však netýka len podnikov vybraných pre overovanie nového systému. Podnikové útvary, ktoré sa zaoberajú týmito otázkami, boli v minulých rokoch po kádrovej stránke značne oslabené. Správna mzdová politika vyžaduje uplatňovanie vhodných foriem odmeňovania, zabezpečujúcich spravodlivú diferenciáciu mzdy podľa skutočných výsledkov práce. Namiesto toho sa v mnohých podnikoch stretávame s paušálnym prémiovaním na základe nenáročných ukazovateľov, bez spojitosti s rozhodujúcimi výrobnými úlohami a meniacimi sa podmienkami. Pôjde o to, dôsledne v praxi uplatňovať socialistické princípy odmeňovania, ktoré by vychádzali z individuálneho hodnotenia pracovníkov, z ich dlhodobej výkonnosti, všestrannosti a aktívnej účasti na presadzovaní novej technológie a techniky.

Mobilizácia rezerv šikovnosti, uvedomenia a disciplíny našich pracujúcich, ktoré predstavujú značné možnosti pre ďalší rast životnej úrovne, sa bezprostredne prejaví nielen v raste pracovných príjmov, ale aj v zlepšovaní sociálnych výdobytkov, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou socialistickej spoločnosti. XIV. zjazd a februárové plénum zdôraznili, že politikou strany a vlády je všestranné a rovnomerné zvyšovanie životnej úrovne všetkých vrstiev obyvateľov a že realizácia tejto politiky závisí od vývoja výroby a jej efektívnosti.

To platí aj o zlepšení životných podmienok mladých manželstiev a rodín s väčším počtom detí a o sociálnom zabezpečení našich dôchodcov.

V 5. päťročnom pláne významné miesto má starostlivosť o matky a rodiny s deťmi. Počítame s tým, že podľa dosiahnutých ekonomických výsledkov bude sa postupne rozširovať pomoc, ktorú dosiaľ spoločnosť rodinám s deťmi poskytuje, ďalej sa budú zvyšovať kapacity jaslí a materských škôl, ďalej sa budú rozširovať služby, ktoré používajú rodiny s deťmi a zamestnané ženy, a bude sa zvyšovať ich úroveň. Pravda, dôležité tu bude vytvárať v celej spoločnosti atmosféru priaznivú pre výchovu detí v rodinách. Pôjde predovšetkým o to, rozvinúť sústavnú a presvedčivú výchovnú prácu pomocou výchovy v školách, pomocou oznamovacích prostriedkov, umeleckých diel i spoločenských organizácií, prostredníctvom ktorej by sme priaznivo ovplyvnili myslenie a postoje predovšetkým mladých ľudí. Bude taktiež vecou všetkých inštitúcií, ktoré majú vplyv na životné podmienky rodín s deťmi, najmä národných výborov a podnikov, aby v každodennej praxi stále pamätali na potreby rodín s deťmi a zamestnaných žien.

Vysokú úroveň má dôchodkové zabezpečenie našich občanov. V tomto roku dosiahne počet vyplácaných dôchodkov vyše 3,5 mil. Prakticky je to polovica počtu ekonomicky činných občanov a výdavky na výplatu ich dôchodkov predstavujú okolo 30 miliárd Kčs. Taká starostlivosť o dôchodcov je prejavom socialistického humanizmu i sily a stability nášho hospodárstva, ktoré umožňujú také vysoké sociálne výdavky. Podľa uznesenia XIV. zjazdu má sa naša sústava dôchodkového zabezpečenia postupne ďalej zdokonaľovať. Za prebiehajúcich zmien vekovej skladby obyvateľstva, v ktorej sa zvyšuje podiel starých občanov, musíme však pamätať vo všetkých smeroch na ich životné podmienky a potreby a v tom zmysle založiť ucelenú sústavu starostlivosti spoločnosti o starých občanov.

HOSPODÁRSKE NOVINY, č. 23/72, 9. júna 1972, str. 1.

PRÁVNY OBZOR, č. 4/72, april 1972, str. 289. - 303. 16(138)XV

PRÁVNE ASPEKTY SOCIALISTICKEJ EKONOMICKEJ INTEGRÁCIE ČLENSKÝCH KRAJÍN RVHP

Doc. JUDr. Ján Azud, CSc.

(Výňatky)

Rada vzájomnej hospodárskej pomoci je založená na zásade zvrchovanej rovnosti všetkých členských štátov Rady. Hospodárska a vedecko-technická spolupráca členských štátov sa uskutočňuje v súlade so zásadami plnej rovnoprávnosti, rešpektovania zvrchovanosti a národných záujmov, vzájomných výhod a vzájomnej súdružskej pomoci.[5] Tieto zásady medzištátnych vzťahov členských krajín RVHP, formulované v Štatúte Rady, sú medzinárodnoprávnymi zásadami medzištátnych vzťahov medzi socialistickými štátmi. Integrujú sa v podstate v princípe socialistického internacionalizmu, ktorý je použitím a ďalším rozvojom zásady proletárskeho internacionalizmu vo vzťahoch medzi socialistickými štátmi a národmi.[6]

Právne zásady vzťahov členských krajín RVHP ešte precíznejšie formuluje Komplexný program. Fixuje sa v ňom ďalšie prehlbovanie a zdokonaľovanie spolupráce a rozvoj socialistickej ekonomickej integrácie členských krajín RVHP, ktoré sa budú naďalej uskutočňovať v súlade s princípmi socialistického internacionalizmu na základe rešpektovania zvrchovanosti, nezávislosti a národných záujmov, nezasahovania do vnútorných záležitostí krajín, plnej rovnoprávnosti, vzájomných výhod a vzájomnej súdružskej pomoci. A ďalej: historické skúsenosti plne potvrdili životnú silu týchto marxisticko-leninských princípov medzištátnych vzťahov nového typu, ktoré zodpovedajú objektívnym požiadavkám upevňovania socialistickej výstavby v každej krajine a podmienkam rozvoja svetovej socialistickej sústavy a prispievajú k utvoreniu pevného základu pre širokú a plodnú medzinárodnú spoluprácu.[7]

Osobitnou črtou, ktorú treba zdôrazniť, je, že socialistická ekonomická integrácia prebieha na základe úplnej dobrovoľnosti a nie je sprevádzaná, na rozdiel od kapitalistickej ekonomickej integrácie (EHS), utváraním nadnárodných orgánov. Nedotýka sa ďalej otázok vnútorného plánovania, finančnej a chozrasčotnej činnosti organizácií. Komplexný program akcentuje marxisticko-leninské princípy medzištátnych vzťahov nového typu. Pred teóriou medzinárodného práva stojí úloha definovať tieto princípy, vymedziť ich podstatné znaky, normatívny i funkčný obsah, vzťah socialistického medzinárodného práva k všeobecnému medzinárodnému právu, subjekty a pramene medzinárodného sociali tického práva a pod. Socialistická veda sa týmito otázkami už zaoberá a pertraktuje ich. Nie je to otázka jednoduchá, lebo vyžaduje nový prístup k problémom.

V súvise s právnym rozborom Komplexného programu sa za vedúci a nadradený princíp právom považuje princíp socialistického internacionalizmu.[8] Ostatné princípy sú súčasťou tohto vedúceho princípu. Z toho sa dá stručne dedukovať, že základným princípom socialistického medzinárodného práva je princíp socialistického internacionalizmu. Je to historicky nový princíp, aký predsocialistické medzinárodné právo ne-

---

[6] Porov. TUNKIN, G. I.: Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1959, č. 1, s. 94; KOROVIN, E.: Meždunarodnaja žižň, 1958, s. 28—39; USENKO, E. T.: Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1961, č. 3, s. 17—27; AZUD, J.: Niektoré otázky medzinárodného práva vo svetle Vyhlásenia Porady predstaviteľov komunistických a robotníckych strán z novembra 1960. Právnické štúdie, 1961, č. 4, s. 1 a n.

[7] Komplexný program, c. d., s. 4.

[8] KOHOUT, A.: c. d., s. 312.

poznalo a nie je známy ani ako princíp súčasného medzinárodného práva všeobecného.

Pokiaľ ide o definovanie princípu socialistického internacionalizmu, niektorí československí autori[9] zdôrazňujú, že táto zásada, princíp, sa stáva kľúčovou (stěžejní) zmluvnou zásadou nielen vzájomných medzištátnych vzťahov socialistických krajín, ale i vznikajúceho a medzištátnymi zmluvami rozvíjajúceho sa socialistického medzinárodného práva, že dáva socialistickú náplň a obsah ostatným právnym zásadám ich vzťahov. Nie je však zatiaľ plná zhoda v otázke vymedzenia pojmu socialistického internacionalizmu, ani v otázke jeho definície. S tým možno súhlasiť, lebo názor, že socialistický internacionalizmus je použitím a ďalším rozvojom zásady proletárskeho internacionalizmu vo vzťahoch medzi socialistickými štátmi a národmi,[10] definuje ho síce nepriamo, ale aj táto definícia vyžaduje ďalšie spresnenie. Niektorí sovietski autori (napr. prof. Tunkin) princíp socialistického internacionalizmu definujú ako „jednotu socialistických štátov v triednom boji medzi socializmom a kapitalizmom, ku ktorému dochádza na medzinárodnej aréne v špecifických formách a ktorý tvorí základný obsah súdobých medzištátnych vzťahov. Dôležitou súčasťou tohto boja je spoločná obrana socialistického zriadenia pred akýmikoľvek pokusmi starého sveta zničiť alebo podryť tento spoločenský poriadok v ktoromkoľvek socialistickom štáte".[11] Československý autor dr. Mencer s touto definíciou súhlasí, avšak pripomína, že by bolo do nej treba ešte zahrnúť, najmä v súvislosti s prijatím Komplexného programu, princíp spolupráce a integrácie a v spojitosti s riešením národnostnej otázky formou socialistickej federácie, že sa má riešiť na základe socialistického internacionalizmu.

Pri prijatí Štatútu RVHP sa princíp socialistického internacionalizmu ešte priamo neuvádza, avšak v preambule, cieľoch a zásadách Štatútu je, podľa našej mienky, obsahovo zahrnutý. Podobný názor zastávajú aj iní československí autori.[12]

Dôležité je, že obsah pojmu socialistický internacionalizmus, jeho funkčný zmysel a účel je politicko-právne jasný. Zahŕňa nový princíp súdružskej vzájomnej pomoci a dáva reálny obsah, triedny obsah, tým zásadám všeobecného medzinárodného práva, ktoré sa akceptovali do princípov vzťahov medzi socialistickými štátmi.[13]

Základné princípy medzištátnych vzťahov medzi socialistickými štátmi sú teda stanovené, vychádzajú z jednotnej ideológie marxizmu-

---

[9] MENCER, G.: XIV. zjazd KSČ a socialistické mezinárodní právo. Časopis pro mezinárodní právo, 1971, č. 4, s. 371 a nasl.

[10] TUNKIN, G. I.: c. d.

[11] MENCER, G.: c. d., s. 317 a n.

[12] KALENSKÝ, P.: RVHP ve světle mezinárodního práva. Rozpravy ČSAV, 1972, č. 10, s. 43.

[13] Porov.: USENKO, E. T.: Formy regulirovanija socialističeskogo meždunarodnogo razdelenija truda. Meždunarodnyje otnošenija. Moskva 1965, s. 90.

-leninizmu, na ktorej — ako ideologickej báze — je založené spoločenstvo socialistických krajín. Spoločenstvo socialistických krajín sa opiera o ekonomickú základňu rovnakého typu v každej krajine, spoločenské vlastníctvo výrobných prostriedkov, o štátne zriadenie rovnakého typu — vládu ľudu na čele s robotníckou triedou, a o jednotnú ideológiu — marxizmus-leninizmus. Tieto triedno-politické, sociálno-ekonomické základy a z nich odvodené, či na nich založené politické princípy sú určujúce aj pre právnu nadstavbu spoločenstva i z hľadiska koncepcie Komplexného programu.

Preskúmajme teda spomenuté princípy z toho hľadiska, ako sa uplatňujú v koncepcii Komplexného programu. Princípy rešpektovania štátnej zvrchovanosti, nezávislosti a nezasahovania do vnútorných záležitostí štátov sú položené už v Štatúte RVHP, uplatňujú sa v praxi a sú obsiahnuté aj v Komplexnom programe. S nimi súvisí princíp dobrovoľnosti, na základe ktorého prebieha socialistická ekonomická integrácie. Len na základe dobrovoľnosti, plne chápuc svoju internacionálnu povinnosť, plne využívajúc prednosti socialistickej sústavy a vnútorné zdroje každej krajiny, možno spoločným úsilím dosiahnuť historickú úlohu — predstihnúť svetovú kapitalistickú sústavu.

Zásade suverenity a z nej vyplývajúcich dôsledkov, t. j. nezávislosti, nezasahovania a plnej rovnoprávnosti, pripisovali veľký význam už klasici marxizmu-leninizmu. Napríklad F. Engels napísal: „Bez obnovenia nezávislosti a jednoty každého národa nie je možné medzinárodné zjednotenie proletariátu, ani uvedomelá spolupráca týchto národov na dosiahnutie spoločných cieľov."[14] Na druhej strane, ako sa píše napr. v československo-sovietskom vyhlásení už v r. 1957: „V socialistickej svetovej sústave upevnenie a rozšírenie spolupráce a vzájomnej pomoci medzi socialistickými krajinami upevňuje tiež slobodu, nezávislosť, suverenitu a bezpečnosť každej jednotlivej krajiny, napomáha ich rozkvet a zvyšovania životnej úrovne ich národov."[15] V samotnom Štatúte RVHP v čl. IV ods. 3 sa uvádza: „Všetky odporúčania a rozhodnutia Rada robí len so súhlasom zainteresovaných členských štátov Rady; záujem o ktorúkoľvek z otázok prerokovaných Radou môže vyhlásiť každý členský štát Rady. Odporúčania a rozhodnutia sa nevzťahujú na štáty, ktoré vyhlásili, že o danú otázku nemajú záujem. Každý z týchto štátov sa však neskoršie môže pripojiť k odporúčaniam a rozhodnutiam prijatým ostatnými členskými štátmi Rady."

V súvislosti s princípom rešpektovania národných záujmov a plnej rovnoprávnosti Komplexný program vyjadruje myšlienku, že nutné ekonomické a organizačné opatrenia sa budú uskutočňovať etapovite v lehotách, ktoré stanovuje Komplexný program a s ohľadom na záujmy

[14] ENGELS: Sočinenija. Zv. 15, s. 327.
[15] Pozri Vyhlásenie.

každej krajiny a celého spoločenstva.[16] Túto zásadu rešpektuje Komplexný program aj v ďalších otázkach, napr. v tých, ktoré sa týkajú zdokonaľovania devízovo-finančných vzťahov (oddiel 7 Komplexného programu), zásad činnosti medzištátnych ekonomických organizácií a medzinárodných hospodárskych združení (oddiel 8) a ďalšie. Otázky zabezpečenia národných záujmov a plnej rovnoprávnosti sa niekedy tiež nazývajú inštitútom zainteresovanosti.[17] Analogicky ako podľa čl. IV ods. 3 Štatútu RVHP môže každá členská krajina RVHP hocikedy vyhlásiť, že je zainteresovaná na účasti na niektorom z opatrení Komplexného programu, na ktorom si pôvodne z tých alebo iných dôvodov neželala zúčastniť sa, a to za podmienok, ktoré dohodnú zainteresované krajiny s touto krajinou. Táto, dá sa povedať poistka z hľadiska národných záujmov členských krajín na druhej strane však neznamená, že neúčasť jednej alebo niekoľkých členských krajín RVHP na jednotlivých opatreniach Komplexného programu má byť na prekážku tomu, aby zainteresované krajiny uskutočňovali vzájomnú spoluprácu. Neúčasť niektorých krajín na určitých opatreniach nemá mať vplyv na spoluprácu a kooperáciu v iných oblastiach.[18]

Z týchto ustanovení sa dá usudzovať na to, že členské štáty RVHP sa dohodli na relatívne pružných formách účasti na jednotlivých opatreniach Komplexného programu.

Princíp vzájomných výhod, ktorý je popri už uvedených princípoch tiež spomenutý v Komplexnom programe, nie je v podstate novým princípom. Pozná ho medzinárodné právo. Plne sa však rozvinul až v súvislosti so vznikom a rozvojom medzinárodných vzťahov socialistického typu. Ak sa niekedy podľa tejto zásady uskutočňovali vzťahy medzi kapitalistickými štátmi, bolo to skôr iba výnimkou. V oblasti obchodných vzťahov socialistických krajín sa princíp vzájomných výhod reálne prejavuje v tom, že sa objem výmeny tovarov medzi týmito krajinami uskutočňuje ako objem výmeny ekvivalentov.[19] Správne pochopiť túto zásadu, t. j. princíp vzájomných výhod, môžeme, ak ju chápeme ako súčasť princípu socialistického internacionalizmu a v tesnej súvislosti so zásadou vzájomnej súdružskej pomoci.

Ďalší princíp, princíp vzájomnej súdružskej pomoci, je vyjadrený podobne ako už spomenuté princípy zmluvne, najmä v Štatúte RVHP. I v Komplexnom programe sa realizuje v celom rade ustanovení. Jeho zmyslom je najmä postupné zbližovanie a vyrovnávanie úrovne ekonomického rozvoja a týka sa ako priemyslovo vyspelých, tak aj priemyslovo menej vyspelých štátov.

V rámci celkového problému postupného zbližovania a vyrovnávania úrovne členských krajín záujíma podľa oddielu 2 bodu 4 Komplexného

[16] Komplexný program, oddiel 1 bod 7.
[17] Porov. KOHOUT, A.: c. d., s. 313.
[18] Porov. oddiel 17 bod 4 Komplexného programu.
[19] Porov. USENKO, E. T.: c. d., s. 27.

programu osobitné miesto otázka zabezpečenia urýchleného rastu a zvýšenia efektívnosti ekonomiky Mongolskej ľudovej republiky. Ďalej na základe žiadosti MoLR budú jej členské krajiny RVHP poskytovať všestrannú praktickú pomoc pri urýchľovaní vedecko-technického rozvoja. Tiež na základe ustanovenia oddielu 12 bodu 9 Komplexného programu sa majú na základe návrhu Mongolskej ľudovej republiky vypracovať v rokoch 1971—1972 návrhy na vytvorenie efektívneho dopravného systému a cestnej siete a opatrenia na rozvoj a posilnenie materiálno-technickej základne dopravy a ciest MoLR. 20(138)XV

Princíp vzájomnej súdružskej pomoci je vyjadrený aj v ďalších ustanoveniach Komplexného programu. V oddiele 2 bode 3 sa napr. pripomína, že na problémy postupného zbližovania a vyrovnávania ekonomického rozvoja členských krajín sa musí brať zreteľ vo všetkých oblastiach a pri konkrétnych formách spolupráce. Zdôrazňuje sa, že v nevyhnutných prípadoch sa pritom uvažuje s prednostnými podmienkami spolupráce a s dodatočnými prostriedkami pre rozvoj ekonomiky priemyselne menej vyspelých krajín. Konkrétne sa v oblasti medzinárodnej špecializácie a kooperácie výroby majú poskytovať menej vyspelým krajinám možnosti širokej účasti na špecializácii a kooperácii, vrátane výberu nových odvetví výroby s podmienkou, že tieto krajiny zabezpečia vysokú technickú úroveň a vysokú kvalitu práce. Tým sa budú teda vytvárať týmto krajinám stabilné a stále sa rozširujúce odbytištia v členských krajinách pre ich produkciu, zabezpečujúc im vysokú ekonomickú efektívnosť výroby, vývozu a dovozu. Tento princíp je súčasťou princípu socialistického internacionalizmu, jeho vyjadrením v praxi členských krajín RVHP.

Domnievame sa, že pri úvahách o problémoch socialistickej ekonomickej integrácie v súvise s prijatím Komplexného programu nemožno nespomenúť tézu vyslovenú L. I. Brežnevom na XXIV. zjazde KSSZ, totiž že je pred nami historická úloha organicky spojiť vymoženosti vedecko-technickej revolúcie s prednosťami socialistickej hospodárskej sústavy.[20] Táto úloha stojí pred socialistickou ekonomickou integráciou, pred spoločenstvom socialistických krajín, pred členskými štátmi RVHP. Podobne ako XXIV. zjazd KSSZ i XIV. zjazd KSČ konštatuje, že „oveľa nástojčivejšie vystupujú problémy štrukturálnych premien, rýchlejší prechod k vyšším formám medzinárodnej integrácie" a ďalej okrem iného „... prehĺbiť medzinárodnú socialistickú integráciu a upevniť medzinárodné postavenie nášho štátu".[21] Aj rezolúcia XIV. zjazdu KSČ ukladá vedecko-výskumnú prácu orientovať na potreby spoločenskej praxe pri výraznejšej koncentrácii na rozhodujúce programy rozvoja národného hospodárstva a dôslednejšiu koordináciu s krajinami RVHP.[22]

Rozviedli sme princípy medzištátnych vzťahov socialistickej ekonomickej integrácie, ako sú formulované a uplatnené v Komplexnom programe. Pretože sú to princípy medzištátnych vzťahov, teda vzťahov medzi subjektmi medzinárodného práva, sú to teda princípy právne. Doterajší vývin medzištátnych vzťahov medzi socialistickými štátmi, najmä medzi členskými štátmi RVHP ukázal, že sa osvedčili a že predstavujú marxisticko-leninské princípy medzištátnych vzťahov nového typu. Sú teda základom socialistického medzinárodného práva. Ich uplatňovanie prispieva k ďalšiemu prehlbovaniu a zdokonaľovaniu spolupráce a rozvoja socialistickej ekonomickej integrácie členských krajín RVHP.

[20] Správa o činnosti Ústredného výboru KSSZ XXIV. zjazdu strany, prednesená gen. tajomníkom ÚV L. I. Brežnevom 30. marca 1971. XXIV. zjazd KSSZ. Bratislava, Pravda 1971.

[21] XIV. zjazd Komunistickej strany Československa. Bratislava, Pravda 1971, s. 33—34.

[22] Tamže, s. 605 a 606.